

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПЕРСОНАЛ

УДК 371.134(564.3)(045)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ В УКРАЇНІ ТА РЕСПУБЛІЦІ КІПР У ХХІ СТОЛІТТІ: ВІДМІННІ ОСОБЛИВОСТІ

Наталя Воевутко

У статті висвітлено особливості інституційного, структурно-організаційного та соціального досвіду професійної підготовки вчителів в Україні та Республіці Кіпр у компаративному аспекті. Наведено ієрархію позицій науково-педагогічних працівників у Республіці Кіпр у зіставленні з їх позиціями в українському просторі вищої освіти. Проаналізовано гендерний склад педагогічних працівників і передумови географічної мобільності та економічної міграції вчителів.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, Республіка Кіпр, управління вищою освітою, кваліфікаційні вимоги до посади вчителя.

У ХХІ столітті професійна підготовка вчителів в Україні все більше зазнає впливу нових імперативів, які визначаються глобалізаційними та інтеграційними процесами, інформатизацією суспільства. Процеси євроінтеграції обумовлюють різновекторність складного процесу модернізації професійної підготовки вчителів, що переконливо демонструють країни Європейського Союзу, зокрема, Республіка Кіпр. Спрямованість вищої освіти Республіки Кіпр на світові стандарти збагачує європейський досвід професійної підготовки вчителів. Тому вагомої актуальності набуває вивчення досвіду Республіки Кіпр з метою запозичення корисних для вітчизняної педагогіки та вищої школи ідей і технологій професійної підготовки вчителів.

У наукових працях вітчизняних авторів висвітлено досвід освітнього, наукового та культурного співробітництва України з Республікою Кіпр у контексті інтернаціоналізації вищої освіти (К. Балабанов); розглянуто основні тенденції розвитку вищої освіти у країнах Європейського Союзу, однією з яких є Кіпр (С. Сисоєва, Т. Кристопчук); описано історію розвитку та сучасний стан освіти на Кіпрі (Ю. Короткова); висвітлено особливості професійної підготовки вчителів-філологів у системі університетської освіти Республіки Кіпр (І. Соколова), підвищення кваліфікації вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти (О. Проценко), досліджено генезу професійної підготовки вчителів у Республіці Кіпр у ХХ столітті (Н. Воевутко). Однак ще не було досліджень, присвячених виявленню відмінних особливостей сучасної професійної підготовки вчителів в Україні та Республіці Кіпр.

Предметом дослідження є професійна підготовка вчителів в Україні та Республіці Кіпр на сучасному етапі. А об'єктом – інституційний, структурно-організаційний та соціальний досвід професійної підготовки вчителів в Україні та Республіці Кіпр. Мета дослідження – виокремити відмінні особливості інституційного, структурно-організаційного та соціального досвіду в педагогічній освіті України і Республіки Кіпр.

У Республіці Кіпр законодавчий імператив вищої освіти, у тому числі педагогічної, створено на основі загальноєвропейських документів. Реформування педагогічної освіти і професійної підготовки вчителів у Республіці Кіпр, як і в Україні, обумовлено форматом Болонських ініціатив та забезпечує схожий досвід організації вищої освіти в таких її аспектах: нормативно-правове забезпечення вищої освіти, педагогічної освіти і професійної підготовки вчителів; стандарти вищої освіти; професорсько-викладацький склад ВНЗ; структура та керівництво ВНЗ; форми та зміст професійної підготовки вчителів.

Разом з тим, національна складова дозволяє дослідити особливості імплементації європейського освітнього законодавства в систему освіти Республіки Кіпр. Ця складова представлена у таких документах: Національна стратегія навчання впродовж життя в Республіці Кіпр на 2007–2013 рр. (Εθνική Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης στην Κυπριακή Δημοκρατία 2007–2013), (2007) [3]; Рамковий Закон «Про вищу освіту на Кіпрі» (Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο) (2009) [6]; Про заклади вищої освіти Кіпру: Уніфіковані положення 1996–2010 рр. (Ενοποιημένη νομοθεσία 1996-2010 περί Σχολών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης), (2010) [4]. У результаті компаративного аналізу інституційного досвіду з організації педагогічної освіти в Республіці Кіпр та в Україні у ХХІ столітті було з'ясовано, що у вітчизняному освітньому просторі виокремлюють такі форми власності вищих навчальних закладів: державна, комунальна та приватна. У Республіці Кіпр комунальна форма власності ВНЗ відсутня.

В Україні педагогічну освіту здобувають у педагогічних коледжах, училищах, інститутах, університетах та академіях, що відповідає I–IV рівням акредитації. У Республіці Кіпр педагогічна освіта має виключно університетський рівень. Однак, на відміну від України, на Кіпрі немає спеціалізованих педагогічних університетів, є лише відділення, де готують педагогічні кадри.

Вивчення досвіду Республіки Кіпр із формування педагогічної освіти на структурно-організаційному рівні дозволило з'ясувати, що у структурі Міністерства освіти та культури Республіки Кіпр, так само як і в Україні, діє Департамент вищої освіти (Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης), який вирішує адміністративні, законодавчі та фінансові питання цієї ланки освіти. Однак у Республіці Кіпр координація у галузі вищої освіти здійснюється Радою вищої освіти (Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) і Дорадчим комітетом вищої освіти (Συμβουλευτική Επιτροπή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Це орган, який виконує радницькі функції з питань вищої освіти, формує політику держави у цій галузі, скеровує роботу Міністра освіти та Парламенту у цьому напрямі [6, с. 28].

Дорадчим комітетом вищої освіти Республіки Кіпр також вирішуються такі питання: організація, функціонування та формування політики вищої освіти; заснування університетів у Республіці Кіпр; акредитація закладів вищої освіти; запровадження нових спеціальностей; створення нових факультетів та відділень; взаємодія ВНЗ із суспільством Кіпру; європейський простір вищої освіти, особливо в напрямках науки та технології; координація наукових досліджень в закладах вищої освіти Кіпру.

Голову та заступника голови Ради вищої освіти призначає Рада Міністрів Республіки Кіпр. Ці особи повинні мати багатий досвід освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності з академічних питань [6, с. 29].

Структура та керівництво ВНЗ в Україні і в Республіці Кіпр загалом є подібними, але є певні особливості. Наприклад, з метою врегулювання конфліктних ситуацій та дотримання етики в університетах Республіки Кіпр запроваджено посаду академічного посередника/омбудсмена (Ακαδημαϊκός Διαμεσολαβητής/Ombudsman). Особа кандидата на цю посаду рекомендується Сінклітом (найвищий академічний орган університету), а рішення про призначення приймається Радою університету. На академічного посередника покладаються функції контролю за дотриманням прав та інтересів університетської спільноти щодо діяльності її органів і посадових осіб. У межах своїх повноважень омбудсмен урегулює конфліктні ситуації, які виникають між членами університетської спільноти [6, с. 19-21].

Політика Республіки Кіпр у сфері забезпечення якості вищої освіти та сертифікації фахівців заснована на європейських стандартах та здійснюється на двох рівнях: зовнішньому і внутрішньому. Головними органами, які опікуються питаннями зовнішнього контролю якості, виступають Рада з акредитації та сертифікації освіти (Το Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης), Комісія з акредитації приватних університетів (Επιτροπή Αξιολόγησης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων) і Дорадчий комітет вищої освіти (Συμβουλευτική Επιτροπή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης).

Зазначимо, що в рамках модернізації вищої освіти в Парламенті Республіки Кіпр розглядається законопроект про заснування Комітету Кіпру із забезпечення та сертифікації якості у вищій освіті (Κυπριακός Φορέας Διασφάλισης και Πιστοποίησης Ποιότητας στην Ανώτερη Εκπαίδευση). Відповідно до цього законопроекту, Комітет стане єдиним органом, що контролюватиме питання про забезпечення якості вищої освіти та сертифікації фахівців [5, с. 38].

Внутрішній контроль якості та ефективності навчання здійснюється університетом і входить до компетенції Внутрішньої комісії якості (Εσωτερική Επιτροπή Ποιότητας). Комісія формує політику університету із забезпечення якості навчання; створює механізми затвердження та періодичного оновлення навчальних програм; стежить за відповідністю компетентності викладачів рівню університету; регулює кількість осіб професорсько-викладацького складу університету; збирає, аналізує та оприлюднює матеріали щодо якості та ефективності кожної навчальної програми; проводить моніторинг щодо відповідності внутрішніх стандартів якості європейським стандартам вищої освіти [5, с. 28].

Наведемо ієрархію позицій науково-педагогічних працівників Республіки Кіпр у зіставленні з їх позиціями в українському просторі вищої освіти.

У Республіці Кіпр первинною посадою в університеті є посада лектора (Λέκτορας). Кандидат на посаду лектора має бути власником диплома доктора наук, що в Україні відповідає диплому кандидата наук. Крім того, він має надати адміністрації ВНЗ переконливі докази про його спроможність займатися викладацькою та дослідницькою діяльністю. В українському просторі вищої освіти кіпрська посада лектора відповідає посаді асистента, яка, як правило, не передбачає наявності обов'язкового наукового ступеня або вченого звання.

Наступною в ієрархії позицій науково-педагогічних працівників є посада помічника професора (Επίκουρος Καθηγητής), що в Україні відповідає посаді старшого викладача. Кандидат на цю посаду має відповідати всім вимогам, які передбачені для посади кандидата у лектори, мати педагогічний стаж університетського рівня або дослідницької установи щонайменш 3 роки. Для обіймання посади кандидат має надати адміністрації ВНЗ документальні докази успішного проведення наукового дослідження, а також публікації в сучасних міжнародних наукових та періодичних виданнях.

Заступником професора (Αναπληρωτής Καθηγητής), що в Україні відповідає вченому званню доцента, в університетах Республіки Кіпр може бути особа, яка відповідає вимогам для помічника професора, а також демонструє здатність керувати науковими дослідженнями. Кандидат на посаду повинен мати педагогічний стаж університетського рівня щонайменш 7 років; надати документальне підтвердження про участь у проведенні колективної довгострокової дослідницької діяльності шляхом публікацій у сучасних міжнародних наукових та періодичних виданнях.

Зазначимо, що вчене звання професора (Καθηγητής) та заступника професора (Αναπληρωτής Καθηγητής) є постійними, відгук яких у компетенції тільки Верховного Суду Республіки Кіпр. Зауважимо, що в Республіці Кіпр є спеціальні посади для професорів, що прикріплюються до певної кафедри з метою читання спецкурсів. Відсоток запрошених професорів від загального професорсько-викладацького складу університету не має перевищувати двадцяти. В університеті також мають право викладати заслужені професори у відставці (Ομότιμοι Καθηγητές), науковці (Ειδικοί Επιδότημονες), учителі-партнери (Συνεργάτες Καθηγητές), аспіранти-партнери (Μεταπτυχιακοί Συνεργάτες) [6, с. 30].

Порівняємо кваліфікаційні вимоги щодо отримання посади вчителя. У Республіці Кіпр, як і в багатьох розвинених країнах, вища освіта є обов'язковою умовою обіймання вчителем посади в навчальному закладі. На відміну від України, в Республіці Кіпр посаду вчителя початкової або середньої школи може отримати тільки випускник університету з педагогічною спеціальністю.

У Республіці Кіпр професійна підготовка вчителів здійснюється за двома ступенями вищої освіти: додипломною (бакалавріат), та постдипломною (магістратура та докторантура) [2]. У кіпрському освітньому просторі ОКР «Спеціаліст» відсутній.

Термін навчання в державних університетах не може перевищувати 6 років для здобуття диплома бакалавра, 4 роки – диплома магістра, 8 років – диплома доктора наук (що в Україні відповідає диплому кандидата наук). У приватних університетах найбільший термін навчання регламентується Статутом закладу [2]. Проаналізуємо соціальний досвід організації педагогічної освіти в Республіці Кіпр та в Україні. Досліджуючи підготовку педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів в Україні, В. Луговий зазначає, що незмінно погіршується гендерний склад педагогічних працівників. Кількість чоловіків серед них у середніх загальноосвітніх навчальних закладах зменшилася з 20% у 1988 р. (24% у 1971 р.) до 15% у 2008 р., що свідчить про професійне неблагополуччя в освітній сфері [1, с. 142]. У Республіці Кіпр, навпаки, більшість учителів, особливо у середній школі, переважно чоловіки. Це пов'язано із соціальним статусом учителя і викладача в кіпрському суспільстві та, відповідно, із заробітною платнею. Заслугує на увагу й такий показник відмінностей, як географічна мобільність учителів. Наприклад, в Україні випускники переважно залишаються працювати там, де навчаються. Водночас, економічна міграція (відтік в інші галузі економічної діяльності) навпаки останнім часом значно поживилася [1, с. 144]. У кіпрському освітньому середовищі професія вчителя є престижною та високооплачуваною, тому явище економічної міграції не є прикметним. Але в традиції кіпрської освіти для вчителів початкової та середньої школи закладено необхідність кожного року змінювати місце роботи. Як пояснюють самі вчителі, це явище потребує модернізації та скасування.

Відмінності педагогічного досвіду України і Республіки Кіпр виділяємо за такими позиціями: форми власності вищих навчальних закладів; управління вищою освітою; кваліфікаційні вимоги щодо отримання посади вчителя; освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки фахівців; географічна мобільність; гендерний склад педагогічних працівників; заробітна плата. Перспективи подальших розвідок бачимо у висвітленні сучасних тенденцій розвитку неперервної педагогічної освіти Республіки Кіпр.

Список використаних джерел:

1. Біла книга національної освіти України. Проект [Електронний ресурс] / Акад. пед. наук України / [гол. Ред. В. Г. Кремінь]. – К., 2009. – 185 с. – Режим доступу: <http://www.ukraine3000.org.ua/img/forall/APN.pdf>.
2. Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.highereducation.ac.cy/gr/historical-background.html>.
3. Εθνική Стратηγική Δια Βίου Μάθησης στην Κυπριακή Δημοκρατία 2007 – 2013 / Γραφείο Προγραμματισμού, 2007. – 38 Σ.
4. Επολιμημένη νομοθεσία 1996-2010 περί Σχολών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (2010). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.highereducation.ac.cy/gr/entypa/enopoiiemeni_nomothesia_1996_2010.pdf.
5. Ετήσια Έκθεση (2012) Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κυπριακής Δημοκρατίας. – Λευκωσία, 2013. – 329 σ.
6. Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2009. – 49 σ.

References:

1. «The White Book of National Education of Ukraine. Project» (2009), Acad. Ped. Nauk Ukrainy /, pp. 185. – Available at: <http://www.ukraine3000.org.ua/imgforall/APN.pdf>.
2. Διεύθωνη Ανώτερηη και Ανώτατηη Εκπαιδευσηη. Υπουργείου Παιδείαη και Πολιτιςμού τηη Κυπριακήη Δημοκρατίαη. Available at: <http://www.highereducation.ac.cy/gr/historical-background.html>.
3. Εθνική Στρατηγική Δια Βίου Μάθησηη στηη Κυπριακήη Δημοκρατία 2007 – 2013, Γραφείο Προγραμματιςμού, 2007, pp. 38.
4. «Ενοποηιμένη νομοθεσία 1996–2010 περι Σχολών Τριτοβάθμιαη Εκπαιδευσηη» (2010). Available at: http://www.highereducation.ac.cy/gr/entypa/enopoiiimeni_nomothesia_1996_2010.pdf.
5. Ετήσια Έκθεση (2012), Υπουργείο Παιδείαη και Πολιτιςμού Κυπριακήη Δημοκρατίαη, Λευκωσία, 2013, pp. 329.
6. Νόμος Πλαίςιο για τηη Ανώτατηη Εκπαιδευσηη στηη Κύπρο. Υπουργείο Παιδείαη και Πολυτιςμού, 2009. pp. 49.